

GNP 6% ต่อปี ดัชนีทางเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่งในการวัดการพัฒนามาก็คือ ความสามารถของชาติหนึ่งๆ ที่จะขยายผลผลิตในอัตราที่เร็วกว่าการเพิ่มของประชากร ในการวัดความกินดีอยู่ดีของประชากรมักจะใช้ดัชนีที่เกี่ยวกับระดับและอัตราการเติบโตของรายได้ต่อหัวที่แท้จริง ("real" per capita GNP)** นั่นคือ ผลเมืองของประเทศนั้นๆ โดยเฉลี่ยแล้วมีสินค้าและบริการเพื่อการบริโภคและการลงทุนเป็นจำนวนเท่าไร

ในอดีต พัฒนาการทางเศรษฐกิจ เรามองในแง่ของการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต และการจ้างงาน ซึ่งได้วางแผนไว้ว่าจะลดสัดส่วนของเกษตรกรรมลง แต่พยายามเพิ่มสัดส่วนของอุตสาหกรรมและการบริการให้เพิ่มขึ้น ฉะนั้น กลยุทธ์ในการพัฒนาจึงมุ่งไปที่การทำให้เมืองกลายเป็นเขตอุตสาหกรรมโดยที่ภาคเกษตร (ชนบท) ต้องสูญเสีย (หรือ เสียสละ) นอกจากนี้ ยังพิจารณาตัวแปรทางสังคม เช่น อัตราการรู้หนังสือ การเข้าโรงเรียน สถานการณ์ทางด้านสาธารณสุข และสุขภาพอนามัย การเคหะ เป็นต้น

การพัฒนาเศรษฐกิจในทศวรรษ 1960 และ 1970 มุ่งหมายเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ และรายได้ต่อหัวเป็นสำคัญ โดยหวังว่าผลประโยชน์จากการพัฒนาจะค่อยๆ "กระจายไปสู่เบื้องล่าง" (trickle down) คือมวลชนยากจนอันไพศาลในรูปของอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนโอกาสในการทำงานหรือการสร้างเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม อันเกิดจากการเติบโต สำหรับปัญหาความยากจน การว่างงาน และการกระจายรายได้ ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญรองลงไปจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

ทัศนวิสัยทาง เศรษฐศาสตร์ต่อการพัฒนา

น่าเสียดายทั้งๆ ที่ในทศวรรษ 1960 และ 1970 ประเทศต่างๆ ในโลกที่สามประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจสมมาตปรารถนาตามความมุ่งหมายขององค์การสหประชาชาติ แต่ทว่าระดับการครองชีพของประชากรส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งส่งสัญญาณว่าคงมีบางอย่างผิดพลาดไปอย่างแน่นอน เนื่องจากได้กำหนดนิยามของคำว่า "พัฒนา" ไว้แคบเกินไป นักเศรษฐศาสตร์รวมทั้งผู้กำหนดนโยบายมากมายไม่ขึ้นชอบกับการวัดการพัฒนาโดยใช้ GNP อีกต่อไป อีกทั้งยังวิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ที่เห็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของความยากจน, การกระจายรายได้อย่างเหลื่อมล้ำและการว่างงานที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยสรุปแล้ว พัฒนาการเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษ 1970 ได้รับการนิยามใหม่ในแง่ของการขจัด (หรือลด)

** หมายถึง การขยายตัวของ GNP เป็นตัวเงินต่อหัว ลบด้วย อัตราเงินเฟ้อ

ความยากจน ความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ และการว่างงานภายในระบบเศรษฐกิจที่กำลังเติบโต "จากการเติบโตไปสู่การกระจายรายได้ใหม่" (Redistribution from growth) กลายเป็นคำขวัญที่โด่งดัง ศาสตราจารย์ ซีเยอร์ (Dudley Seers) ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับความหมายของคำว่า "พัฒนา" ไว้อย่างชัดเจนว่า

ดังนั้น ปัญหาที่ต้องตั้งขึ้นมากถามเกี่ยวกับการพัฒนาของประเทศก็คือปัญหาความยากจน การว่างงาน และความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ หากทั้งสามสิ่งนี้ลดน้อยลง ก็แสดงว่าประเทศนั้นๆ มีการพัฒนาอย่างมีนัยต้องสงสัย หากอย่างใดอย่างหนึ่งเลวลง หรือที่แย่ที่สุดคือ ทั้งสามสิ่งเลวลง ก็แสดงว่าประเทศนั้นๆ ได้มีการ "พัฒนา" ถึงแม้ว่ารายได้ต่อหัวจะเพิ่มขึ้น¹¹

ในทศวรรษ 1960 และ 1970 มีหลายประเทศที่มีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ กับการเพิ่มขึ้นของอัตราการเติบโตของ GNP แต่การว่างงาน และความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ยังคงอยู่ในอัตราสูงมาก หากเราใช้คำนิยามของคำว่า "การเติบโต" แบบเดิม ประเทศเหล่านี้จะอยู่ในกลุ่ม "ประเทศกำลังพัฒนา" แต่เมื่อใช้คำนิยามแบบใหม่แล้วประเทศเหล่านี้ยังคงเป็นประเทศด้อยพัฒนาอยู่

หลักเกณฑ์อื่นๆ ที่มีใช้หลักเกณฑ์ทาง เศรษฐกิจ

แต่ปรากฏการณ์ของการพัฒนา หรือการที่มีความด้อยพัฒนาดำรงอยู่มีใช้ปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจศาสตร์ หรือเป็นเพียงแค่การวัดในเชิงปริมาณเกี่ยวกับรายได้, การจ้างงาน และความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้เท่านั้น ความด้อยพัฒนาเป็นปัญหาอันแท้จริงของพลโลก 2 พันล้านคน ในปัจจุบันได้กลายเป็นความยากจนของชาติต่างๆ เท่าๆ กับที่เป็นปัญหาทางจิตใจของพวกเขาด้วย ดังที่ กูเลต (Denis Goulet) ได้พรรณนาไว้ดังต่อไปนี้

"ความด้อยพัฒนาเป็นสิ่งที่น่ารันทด ความยากจน โรคภัยไข้เจ็บ การตายอย่างไม่ควรที่จะตาย ตลอดจนความสิ้นหวังของผู้คนเหล่านั้น คงไม่มีมนุษย์คนใดเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ หากความด้อยพัฒนาจะหมายความว่าเพียงแค่อคติเกี่ยวกับรายได้อันแสนจะต่ำ, การมีบ้านลี้ภัยเค การตายก่อนวัยสมควร หรือการว่างงานต่ำระดับ นักสังเกตรณณ์ที่มีใจสงสารเวทนา พวกเขา คงสามารถพูดได้อย่าง เป็นจริง เป็นจัง เกี่ยวกับความด้อยพัฒนาโดยให้ความเห็นส่วนตัวและเป็นตัวแทนของคนอื่นได้ว่า "เป็นอาการตื่นกลัวของความด้อยพัฒนา"

ในทางกลับกัน "อาการตื่นกลัว" ของผู้คนที่ตกอยู่ในความสับสนและทุกข์ยากจะเริ่มเข้าใจว่าชีวิตของพวกเขา มิใช่ชีวิตของมนุษย์มนาและเป็นวงจรกรรมที่ต้องผจญต่อไป ... ความรู้สึกที่ปรากฏทั่วไปต่อความต้อพัฒนา เป็นความรู้สึกส่วนตัวและความรู้สึกของความไร้สมรรถภาพของสังคมที่จะจัดการกับโรคร้ายไข้เจ็บและ ความตาย, ความสับสน และความโง่เขลาเบาปัญญาที่จะทำความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลง, ความสับสนที่จะจัดการกับปัญหาความอดอยากหิวโหยและภัยพิบัติอันเกิดจากธรรมชาติ ความยากจนเรื้อรัง เป็นนรกที่โหดร้ายอย่างยิ่ง และใครๆ ก็ไม่อาจเข้าใจด้วยการมองว่านรกอันโหดร้ายนั้นเป็นเพียงความยากจน ซึ่งเป็นวัตถุอย่างหนึ่งในสายตาของตน^{12/}

สถานการณ์ของความต้อพัฒนาจึงเป็น**สถานะของการถูกละทิ้ง**อย่างหนึ่งที่ประชาชนพยายามแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาของสังคมอื่น และตระหนักถึงวิธีการทางเทคนิค และสถาบันที่จะขจัดความยากจน ความทุกข์ยาก ตลอดจนโรคร้ายไข้เจ็บที่ดำรงอยู่

ดังนั้นเราต้องมองว่า**การพัฒนา** เป็นกระบวนการหลายมิติ (multidimensional) ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน รวมทั้งโครงสร้างสังคม ทัศนคติของประชาชน สถาบันของชาติ ตลอดจน การเร่งความเติบโตทางเศรษฐกิจ การลดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และการขจัดความยากจน การพัฒนาระบบสังคมจึงต้องตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานและความปรารถนาของปัจเจกชน จนสามารถปรับปรุงสภาพชีวิตที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนาไปสู่สภาพชีวิต (ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ) **ที่ดีกว่าเดิม**

คุณค่าของการพัฒนา

เมื่อเรานึกถึงการพัฒนา เราควรนิยามความหมายอย่างกว้างๆ ว่าจะทำให้สังคมและระบบสังคมเคลื่อนไปสู่ชีวิต "ที่ดีกว่า" และ "มีมนุษยธรรม" ได้อย่างไร คำถามที่ว่า ชีวิตที่ดีหมายถึงอะไร เป็นคำถามที่เก่าแก่ต่างๆ กับปรัชญาและมนุษยชาติเลยทีเดียว มันเป็นคำถามที่ต้องคำนึงถึงกันในทุกยุคทุกสมัยและต้องการคำตอบที่ได้รับการประเมินใหม่ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปของสังคมโลก คำตอบที่เหมาะสมสำหรับประเทศในโลกที่สามในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาไม่จำเป็นต้องเหมือนกันกับคำตอบเดิม แต่กระนั้นเราก็เห็นด้วยกับศาสตราจารย์กูเลตและคนอื่นๆ ที่ว่าอย่างน้อยเราควรมี**คุณค่าอันสำคัญพื้นฐาน**เพื่อเป็นรากฐานทางความคิดและแนวทางการปฏิบัติเพื่อที่จะทำความเข้าใจความหมายอันแท้จริงของคำว่า "การพัฒนา" **คุณค่า** เหล่านั้นคือ **สิ่งจำเป็นชีวิต** (life - sustenance) ความนับถือตนเอง (self - esteem) และเสรีภาพ (freedom) ซึ่งเป็นจุดหมายร่วมกันของทั้งปัจเจกชนและสังคม^{13/} สิ่งเหล่านี้เป็นความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ในทุกสังคม และวัฒนธรรมในทุกยุคทุกสมัย

สิ่งค่าจนชีวิต ความสามารถในการได้มาซึ่งสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน

มนุษย์ทุกผู้ทุกคนจำเป็นต้องได้มาซึ่งสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย และความปลอดภัย¹⁴ หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป มีบางสิ่งบางอย่างน้อยเกินไป ก็เท่ากับมี "ความด้อยพัฒนา" เกิดขึ้น ดังนั้นหน้าที่พื้นฐานของกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็คือ การเอาชนะความสิ้นหวังและความยากไร้ของประชากรอันเกิดจากการขาดแคลนอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และให้พวกเขาได้ดำรงชีพอย่างปลอดภัย ด้วยเหตุนี้ เราจึงสามารถกล่าวได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการปรับปรุง "คุณภาพของชีวิต" ซึ่งก็คือ "การพัฒนา" นั่นเอง หากปราศจากความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องในระดับปัจเจกชน และในระดับสังคมแล้วมนุษย์ย่อมมีอาจตระหนักถึงศักยภาพของตนได้อย่างแท้จริง ฉะนั้นมนุษย์เราจึงต้องมีสิ่งจำเป็นเหล่านี้ก่อนที่จะสร้างสรรค์สิ่งอื่นๆ ขึ้นมา¹⁵ กล่าวให้ถึงที่สุดแล้วการเพิ่มรายได้ต่อหัว, การขจัดความยากจนสัมบูรณ์, การจ้างงานที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนการขจัดความเหลื่อมล้ำของรายได้ เป็นเงื่อนไขอันจำเป็น (แต่ไม่ใช่เงื่อนไขเพียงพอ) สำหรับการพัฒนาประเทศ¹⁶

ความนับถือตนเอง

ชีวิตที่ดีอันเป็นที่ยอมรับกันในทางสากลได้แก่ ความนับถือตนเองซึ่งหมายถึงการที่บุคคลใดก็ตามไม่ต้องตกเป็นเครื่องมือของบุคคลอื่น คนทุกคนต่างก็มีความนับถือในตนเอง ไม่ว่าจะเรียกด้วยคำอื่นใดเป็นต้นว่า เกียรติภูมิ, เอกลักษณะ, ความภูมิใจ, เกียรติยศ หรือการยอมรับก็ตาม ลักษณะและรูปแบบของความนับถือตนเองอาจแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและวัฒนธรรมอย่างไรก็ดี การผลิตดอกผลของ "คุณค่าของความทันสมัย" ของประเทศพัฒนาแล้ว ยังผลให้ประเทศในโลกที่สามซึ่งมีความรู้สึกภาคภูมิใจในค่านิยมของตน มีความสับสนในเรื่องคุณค่าทางวัฒนธรรม เมื่อสิ่งทั้งสองได้มีความเกี่ยวข้องกันทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี เนื่องจากความเจริญรุ่งเรืองทางวัตถุได้กลายเป็นมาตรฐานวัดคุณค่าของโลกไปแล้ว คุณค่าและการได้รับการยกย่องนับถือในยุคสมัยปัจจุบันที่ประเทศใดจะได้รับ ก็ต่อเมื่อประเทศนั้นมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและพลังอำนาจทางเทคโนโลยี (ซึ่งได้รับการขนานนามว่าเป็น "ผู้พัฒนา") แล้วเท่านั้น ดังที่ศาสตราจารย์กูดกล่าวไว้ว่า

"ประเด็นที่สำคัญคือ ความด้อยพัฒนาเป็นเรื่องของประชากรส่วนใหญ่ในโลกที่สาม ทรายใดที่ความนับถือตนเองต้องมีรากฐานหลายๆ อย่างเป็นส่วนประกอบ ยิ่งกว่าจะนับแต่เพียงความสำเร็จทางวัตถุแล้วไซ้ คงเป็นไปได้ที่ใครก็ตามยังคงเป็นคนยากจนอยู่นั่นเอง โดยปราศ-

จากความรู้สึกว่าโดนเหยียดหยาม ตรงกันข้าม เมื่อใดที่ภาพพจน์ของชีวิตที่ดีกว่าหมายถึงสวัสดิการทางวัตถุเพียงอย่างเดียวแล้ว ก็เป็นการยากที่ "ผู้ที่ต้องพัฒนาทางวัตถุ" จะรู้สึกว่าได้รับการยอมรับนับถือ ปัจจุบันโลกที่สามพยายามพัฒนาเพื่อที่จะให้ตนได้รับการยอมรับนับถือ การพัฒนาจึงกลายเป็นจุดหมายที่ชอบธรรม เพราะว่ามันเป็นหนทางที่สำคัญยิ่ง และเป็นหนทางเดียวที่จะได้รับความเคารพนับถือจากประเทศทั้งปวง^{17/}

เสรีภาพจากการตกเป็นทาส ความสามารถที่จะเลือกกระทำการสิ่งใดโดยเสรี

คุณค่าสากลประการที่สามที่เราเห็นว่าเป็นอีกหนึ่งความหมายของคำว่า "การพัฒนา" ก็คือแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพ ในที่นี้เสรีภาพมีความหมายกว้างกว่าความหมายในแง่อุดมการณ์ทางการเมือง (ของโลกเสรี เป็นต้น) แต่ทว่าเป็นความรู้สึกขั้นพื้นฐานของเสรีภาพ หรือการปลดปล่อยตนเองจากความแปลกแยกที่มนุษย์ต้องดำรงชีพอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางวัตถุ ตลอดจนเสรีภาพจากความเป็นทาสทางสังคมของทั้งชายและหญิง ซึ่งผูกมัดไว้กับสภาพธรรมชาติ, ความโง่เขลา, ความยากไร้, สถาบัน และความเชื่อมงายทั้งหลาย เสรีภาพเกี่ยวกับทางเลือกต่างๆ ของสังคม และบรรดามวลสมาชิกของสังคม รวมทั้งความพยายามที่จะลดข้อจำกัดที่มีมาจากภายนอกเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายของสังคม ซึ่งเราเรียกว่า การพัฒนา เลวิส (W. Arthur Lewis) ได้ย้าถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ และเสรีภาพจากความเป็นทาสไว้ดังนี้ "ประโยชน์ของการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น มิใช่ว่าความมั่งคั่งจะทำให้มีความสุขมากขึ้น แต่มันเปิดทางให้มนุษย์มีทางเลือกมากขึ้นต่างหาก"^{18/} ความมั่งคั่งช่วยให้มนุษย์สามารถควบคุมธรรมชาติและสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น (โดยการผลิดอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค) ยิ่งกว่าคนยากคนจน นอกจากนี้มันยังช่วยให้มนุษย์มีเสรีภาพที่จะพักผ่อนหย่อนใจได้มากขึ้น มีสิ่งของบริโภคอุปโภคมากขึ้น หรืออาจมีบางคนที่สามารถเลือกที่จะปฏิเสธคุณค่าของวัตถุแล้วไปใช้ชีวิตอย่างสันโดษก็ได้

จุดมุ่งหมายของการพัฒนา

เราอาจกล่าวได้ว่า "การพัฒนา" เป็นทั้งความเป็นจริงทางกายภาพและเป็นสถานะทางจิตใจด้วย ซึ่งสังคมทุกสังคมจักต้องมีหลักประกันความปลอดภัยให้แก่มวลสมาชิกของสังคมให้ได้ มีชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิมด้วยการดำเนินการในด้านสังคม เศรษฐกิจและสถาบันไม่ว่าองค์ประกอบเฉพาะอย่างของสิ่งเหล่านี้ที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้นจะประกอบด้วยอะไรบ้าง แต่ทว่าการพัฒนาในทุกสังคมจักต้องมีจุดมุ่งหมายอย่างน้อย 3 ประการต่อไปนี้

1. เพื่อเพิ่มความสามารถและขยายขอบเขตของการกระจายสินค้าและบริการต่างๆ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความปลอดภัย

2. เพื่อยกระดับการครองชีพ ซึ่งรวมทั้งรายได้ที่สูงขึ้น มีโอกาสในการหางานทำมากขึ้น มีการศึกษาสูงขึ้น รวมทั้งมีความสนใจต่อวัฒนธรรมและคุณค่าของความเป็นมนุษย์มากขึ้น ทั้งนี้ไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการของชีวิตในทางวัตถุแต่เพียงอย่างเดียวหากยังสร้างสรรค์ การนับถือตนเองและชาติของตนยิ่งขึ้นไปอีกด้วย

3. เพื่อเปิดทางเลือกทางเศรษฐกิจและสังคมของปัจเจกชนและประชาชาติด้วยการ ปลดปล่อยมนุษย์จากความเป็นทาส และความต้องการพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ไม่เพียงแต่ระดับบุคคลและ ระดับชาติเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมไปถึงความเป็นอิสระจากความโง่เขลา และความยากไร้ อีกด้วย

ดังนั้น เราอาจขยายขอบเขตของความหมายของคำว่า "พัฒนา" ตามทัศนะของ คาสตราจารย์เซียร์ (Dudley Seers) ได้ดังนี้

1. เมื่อระดับความเป็นอยู่ของพลเมืองโดยทั่วไปภายในประเทศหนึ่งดีขึ้นแล้ว ความ ยากจนข้นแค้น, การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม การจ้างงาน ตลอดจนการศึกษา การอนามัย และการบริการสังคมอื่นๆ จะดีมาน้อยแค่ไหน

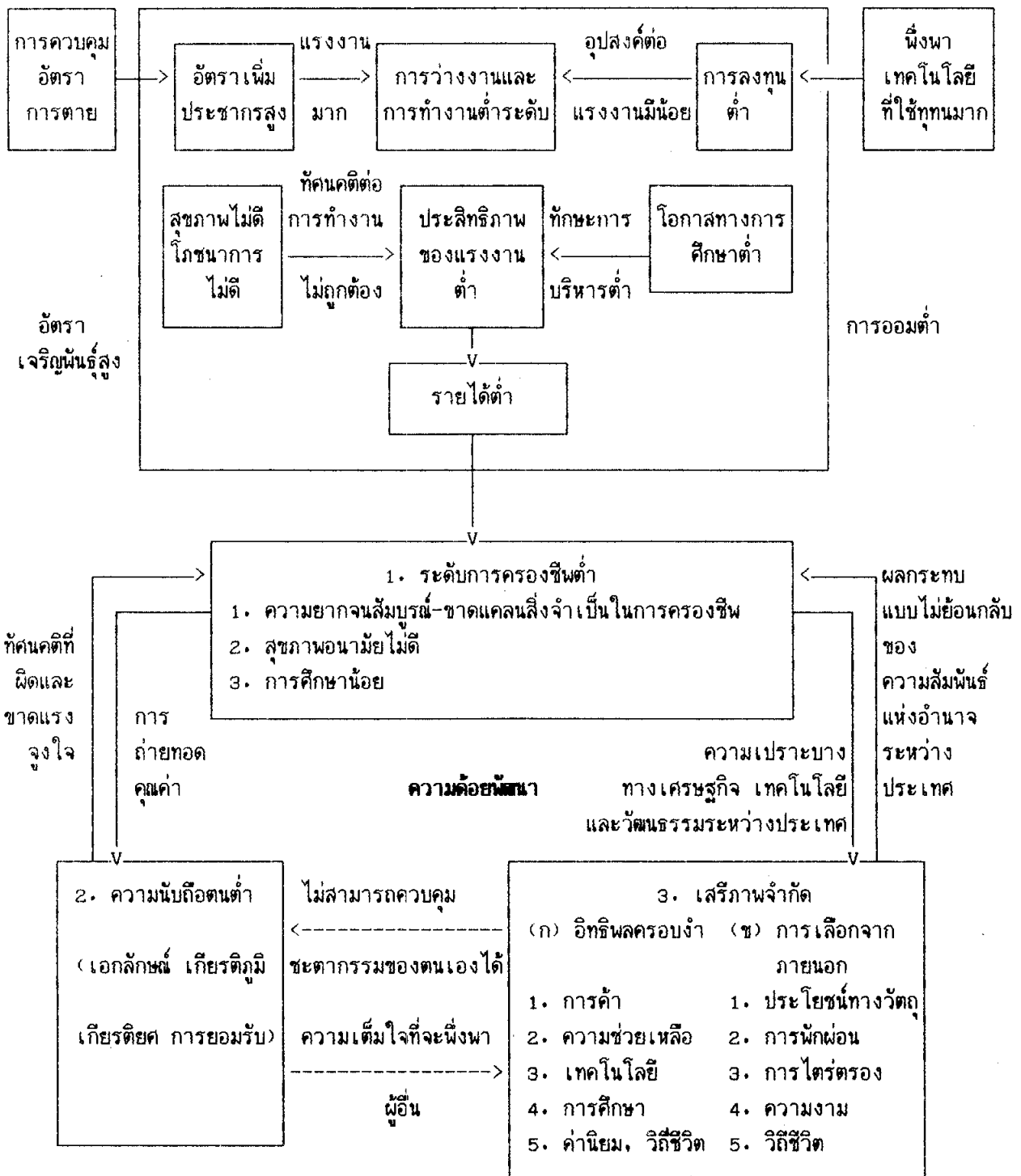
2. ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ช่วยเพิ่มความนับถือตนเองและกลุ่มทั้งภายในขอบ เขตของชาติๆ หนึ่ง และต่อชาติอื่นๆ หรือไม่

3. สุดท้ายคือ ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ จะช่วยเพิ่มทางเลือกของมนุษย์จากการ พึ่งพาต่างชาติ และจากความเป็นทาสต่อบุคคลและสถาบันภายในประเทศได้หรือไม่ หรือว่าจะ ต้องตกเป็นทาสทางเศรษฐกิจ, วัฒนธรรม (และอื่นๆ) อันเป็นรูปแบบอีกรูปแบบหนึ่งแทนที่การ พึ่งพา (เป็นทาส) ในรูปแบบเดิม

สามคำถามข้างต้นนั้น หากคำตอบเป็นในทางที่ดีขึ้นทั้งสามประการแล้ว ก็ถือว่าเป็น ปราบกฏการณ์ที่ประเทศนั้นมีการพัฒนาอย่างแท้จริง

ความด้อยพัฒนาและความพัฒนา ชื่อสรุปในแง่หลายมิติ

รูป 3.9 แสดงให้เห็นตัวแปรต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและตัวแปรอื่นๆ ที่เรานำมา นิยามณาเพื่อวิเคราะห์ถึงสถานความด้อยพัฒนา องค์ประกอบ 3 ประการของความด้อยพัฒนาใน ทัศนะของเราคือ ระดับความเป็นอยู่ต่ำ การนับถือตนเองต่ำ และเสริภาพอันถูกจำกัด โดยมีลูกศร ต่าง ๆ เป็นตัวชี้ว่าเป็นสาเหตุแห่งความด้อยพัฒนา ตัวแปร 2 ตัวหลังเป็นตัวแปรที่เรียกว่า non-economic factors

ทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยอื่นๆ (ทัศนคติและสถาบัน) ต่างก็มีความสำคัญต่อระดับการครองชีพ ดังนั้นการวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาของโลกที่เป็นจริงจึงไม่สามารถแยกปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจออกจากปรากฏการณ์อื่นๆ ได้ เพื่อที่จะได้เข้าใจแนวความคิดและกระบวนการที่ปรากฏในกรอบวิเคราะห์ความต้องพัฒนาอย่างถ่องแท้ ขอให้ลองพิจารณาว่าองค์ประกอบทั้งสามนั้นมีความเกี่ยวพันกันอย่างไร

ประการแรก ระดับการครองชีพต่ำ (ขาดแคลนอาหาร มีการศึกษาน้อยและได้รับบริการทางสาธารณสุขไม่เพียงพอ) มีความเกี่ยวพันกับรายได้ต่ำไม่ในลักษณะใดก็ลักษณะหนึ่ง การที่รายได้ต่ำเป็นผลมาจากประสิทธิภาพโดยเฉลี่ยของแรงงานทั้งหมดต่ำ (ไม่เพียงเฉพาะผู้ที่มิงานทำเท่านั้น) ประสิทธิภาพต่ำอาจเกิดจากทั้งทางด้านอุปทาน (supply side) เช่น สุขภาพอนามัยไม่ดี ทัศนคติต่อการทำงานไม่ถูกต้อง อัตราการเพิ่มของประชากรสูงเกินไป ตลอดจนมีการว่างงานและการทำงานต่ำระดับมาก ในด้านอุปสงค์ (demand side) ประสิทธิภาพต่ำอาจเกิดจากขาดทักษะ, การบริหารงานไม่ดี, การศึกษาของคนงานอยู่ในระดับต่ำ, การนำเทคนิคการผลิตที่ใช้แรงงานน้อยแบบของประเทศพัฒนาแล้วเข้ามา ซึ่งเป็นการผลิตแบบใช้ทุนมากนั่นเอง เมื่อความต้องการแรงงานมีน้อยเทียบกับปริมาณแรงงานที่มีอยู่เหลือเฟือย่อมทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากแรงงานอย่างไม่เต็มที่ (underutilization of labor) ยิ่งกว่านั้นรายได้ต่ำยังก่อให้เกิดการออมและการลงทุนต่ำไปด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการจำกัดโอกาสในการแสวงหางานทำอีกโสดหนึ่ง ในบทที่ 6 เราจะเห็นว่ารายได้ต่ำยังเกี่ยวข้องกับขนาดของครอบครัวที่ใหญ่มาก และการที่ประเทศด้อยพัฒนามีอัตราการเจริญพันธุ์สูงมาก

โปรดสังเกตว่าลูกศรในช่วงครึ่งบนของรูป 3.9 ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพการผลิตและรายได้ เปรียบเสมือนวงแหวนที่แสดงกระบวนการที่เรียกว่า "สาเหตุอันเป็นวงจรอันชั่วร้าย" (circular causation or vicious circles) ตัวอย่างเช่นวงแหวนตอนบนขวามือด้านนอกรายได้ต่ำ ก่อให้เกิดการออมต่ำ ซึ่งหมายถึงการลงทุนต่ำ, ความต้องการใช้แรงงานจำกัด, การว่างงานสูง, ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ แล้วหมุนไปสู่รายได้ต่ำอีกครั้งหนึ่ง สำหรับวงแหวนด้านในขวามือ ด้านนอกรายได้ต่ำยังผลให้มีโอกาสในการศึกษาต่ำ (ทั้งในระดับชาติและระดับครอบครัว) การฝึกฝนอบรมแรงงานในระดับสูงไม่พอเพียง ทำให้แรงงานไร้ฝีมือต้องทำการผลิต ณ ระดับของประสิทธิภาพต่ำ ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ต่ำไปอีก ส่วนวงแหวนด้านในซ้ายมือแสดงว่ารายได้ต่ำยังผลให้มีสุขภาพอนามัยไม่ดี เนื่องจากขาดอาหาร และบริการสาธารณสุข ฯลฯ ซึ่งในทางกลับกันก็ส่งผลให้คนงานทำงานได้ไม่ดี, ทัศนคติต่อการทำงานไม่ถูกต้อง, ขาดวินัย, และไม่มีการปรับปรุงตัวเอง วงแหวนด้านนอกแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ต่ำอัตราการเจริญพันธุ์

สูง อัตราเพิ่มของประชากรสูง อุปทานแรงงานมากเกินไป อัตราการว่างงานสูง ประสิทธิภาพของแรงงานต่ำ และรายได้ต่ำอย่างเรื้อรัง

ประเด็นสำคัญที่ควรคำนึงถึงเมื่อพิจารณาปัจจัยนี้ก็คือ ประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ, รายได้ต่ำ และระดับการครองชีพต่ำเป็นปรากฏการณ์ที่เสริมซึ่งกันและกัน ทั้งสามอย่างประกอบกัน ขึ้นเป็นกระบวนการที่เรียกว่า "มูลเหตุเชิงวงจรถัดและเป็นไปในลักษณะพอกพูน" (circular and cumulative causation) ตามคำของศาสตราจารย์มีร์ดัล กล่าวคือ รายได้ต่ำทำให้ระดับการครองชีพต่ำ (รวมทั้งสุขภาพและการศึกษาต่ำและ ฯลฯ) อันยังผลให้ประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ และในทางกลับกันก็ทำให้รายได้ต่ำอีก^{19/}

ระดับการครองชีพต่ำดังที่นิยามอย่างกว้างๆ มิใช่คำนิยามของคำว่าความด้อยพัฒนา มันเพียงแต่สะท้อนให้เป็นองค์ประกอบของความหมายของคำว่าพัฒนา และความด้อยพัฒนาเท่านั้น ในสี่เหลี่ยม (2) และ (3) ของรูป 3.1 คือ ความนับถือตนเองต่ำ และเสรีภาพจำกัดในการเลือกเป็นองค์ประกอบอีกสองส่วนของความด้อยพัฒนา ทั้งสองอย่างนี้ได้รับอิทธิพลจากระดับรายได้ต่ำเป็นอย่างมาก และทั้งสองมีส่วนทำให้เกิดรายได้ต่ำได้ด้วยในทางกลับกัน ตัวอย่าง เช่น ความจริงแล้วระดับรายได้ต่ำในตัวของมันเองมิได้ส่งผลให้เกิดความรู้สึกว่าเสื่อมเสียเกียรติภูมิในบรรดาคณะชนด้วยกัน เว้น แต่ความภาคภูมิใจของคนใดคนหนึ่งในสายตาของผู้คนทั้งหลายจะถูกกำหนดกฎเกณฑ์โดยใช้สถานความเป็นอยู่ทางวัตถุเป็นเครื่องวัด ดังนั้น การถ่ายทอดค่านิยมจากต่างประเทศ (ประเทศร่ำรวย) โดยผ่านทางโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ระบบการศึกษา "ผู้เชี่ยวชาญ" ตลอดจนนักพัฒนาชุมชน ฯลฯ เหล่านี้ต่างหากที่เป็นตัวกำหนดและสามารถเปลี่ยนแปลงการเคารพนับถือในตนเองของคนเรา ฉะนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจว่าเหตุใดระดับการครองชีพต่ำจึงทำให้เรารู้สึกว่าตนมีคุณค่าต่ำลงไปด้วย ในทางกลับกันความรู้สึกว่าตนไร้ค่ายังผลให้มีทัศนคติ (หรือท่าที) ที่ไม่ดีต่อชีวิต การทำงาน ความสะอาด ความตรงต่อเวลา รวมทั้งการปรับปรุงตนเองด้วย ปรากฏการณ์เหล่านี้เชื่อมโยงเข้าด้วยกันด้วยลูกศรระหว่างสี่เหลี่ยม (1) และ (2)

ระดับรายได้ต่ำ และเสรีภาพในการเลือก (สี่เหลี่ยม 1 และ 3) ยังมีอิทธิพลซึ่งกันและกันด้วย กล่าวคือ ชาติใดและพลเมืองของชาติใดที่มีระดับรายได้ต่ำต้องพึ่งพาชาติที่มีรายได้สูงกว่าอันทำให้ชาติและพลเมืองที่ต้องพึ่งพาชาติอื่นมีเสรีภาพในการเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ลดน้อยลงไปในทางกลับกัน การที่ชาติใดและพลเมืองของชาติใดมีเสรีภาพในการเลือกน้อยย่อมอ่อนแอและต้องยอมรับระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ดำรงอยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอำนาจซึ่งมีลักษณะไม่ไหลย้อนกลับ (backwash) ทำให้ประเทศร่ำรวยได้เปรียบประเทศยากจนอยู่ร่ำไป

ประการสุดท้าย โปรดสังเกตว่าสี่เหลี่ยม (2) และ (3) ก็มีความเกี่ยวพันกันในทางสาเหตุและผลต่อกันด้วย เสรีภาพอันจำกัดย่อมหมายถึงว่า ชาติและพลเมืองของชาตินั้นๆ มีส่วนน้อยนิดในการกำหนดชะตากรรมของตน ฉะนั้นจึงมีความเป็นไปได้มากที่ชาติและพลเมืองของชาตินั้นจะรู้สึกว่าคุณค่าต่ำต้อยน้อยกว่าชาติอื่น ๆ ในทางกลับกันชาติใดที่มีพลเมืองชาติความภูมิใจในชาติของตนย่อมไว้ซึ่งพลังทางเศรษฐกิจ, กายภาพ และจิตวิทยา ในอันที่จะต้านทานการครอบงำจากชาติอื่นที่เข้มแข็งกว่าตลอดจนชาติเสรีภาพที่จะเลือกอนาคตของตนด้วย

กล่าวให้ถึงที่สุดแล้ว ระเบียบรายได้ต่ำ ความนับถือตนเองต่ำและเสรีภาพอันจำกัดในการเลือกที่เราได้วิเคราะห์แล้วนั้น ประกอบกันขึ้นเป็นลักษณะและความหมายของคำว่าความด้อยพัฒนา ซึ่งทั้งสามอย่างนั้นเป็นกระบวนการของเหตุและผลที่มีลักษณะพอกพูนและสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น หากปราศจากการปรับปรุงรายได้ของพลเมือง ก็อย่าหวังเลยว่าจะเห็นอนาคตอันรุ่งโรจน์ของประเทศ นี่คือความสำคัญอันดับแรกของการมุ่งจากความด้อยพัฒนาไปสู่การพัฒนา ด้วยเหตุนี้ เศรษฐศาสตร์จึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในกระบวนการพัฒนา อย่างไรก็ตามบทบาทของเศรษฐศาสตร์คงจะไร้ความหมาย หากนักการเมืองและนักวางแผนในประเทศโลกที่สามมิได้ให้ความสนใจแก่ความสำคัญของเกียรติภูมิของมนุษย์และของชาติ รวมทั้งเสรีภาพที่จะเลือกอย่างกว้างขวางเพียงพอ

เชิงอรรถที่ 3

1. Michal P. Todaro (ed.) The Struggle for Economic Development, pp. 17-54.
2. W.W Rostow, The Stages of Economic Growth; A Non-Communist Manifesto (London: Cambridge University Press, 1960), pp. 1, 3, 4 and 12.
3. ผู้สร้างตัวแบบนี้คือ Sir Roy Hsrrrod แห่งอังกฤษและศาสตราจารย์ Evesey Domar แห่งสหรัฐ ทั้งสองก็สร้างตัวแบบของตนในช่วงต้นทศวรรษ 1950
4. W.A. Lewis, "Economic development with unlimited supplies of labour," Manchester School, 1954: and J.C.H. Fei and G. Ranis, Development of the Labor Surplus Economy: Theory and Policy (Homewood, Ill.: Irwin, (1964)).

5. Hollis Chenery. Structural Change and Development Policy (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1979): Hollis Chenery and Moises Syrquin, Patterns of Development, 1950-70 (London: Oxford University Press, 1975).
6. Paul Baran, The Political Economy of Neo-Colonialism (London: Heinemann, 1975).
7. Colin Leys, Underdevelopment in Kenya: The Political Economy of Neo-Colonialism (London: Heinemann, 1975).
8. Theotonio DOS Santos, "The crisis of development theory and the problem of dependence in Latin America," Siglo 21 (1969). Benjamin J. Cohen, The Question of Imperialism: The Political Economy of Dominance and Dependence (New York: The Basic Books, 1973).
9. Hans Singer, "Dualism revisited: A new approach to the problems of dual societies in developing countries," Journal of Development Studies 7, no. 1 (1970): 60-61.
10. Ibid, p. 62
11. Dudley Seers, "The meaning of development," Eleventh World Conference of the Society for International Development, New Delhi (1969), p.3
12. Denis Goulet, The Cruel Choice: A New Concept in the Theory of Development (New York: Atheneum, 1971), p. 23
13. Ibid, pp. 87-94.
14. P.K. Ghosh (ed.) Third World Development: A Basic Needs Approach (Westport, Conn.: Green Wood, 1984).
15. Ibid., p. 124.
16. ILO, Employment, Growth and Basic Needs (Geneva: International Labor Organization, 1976)

17. Dewis Goulet, The Cruel Choice, pp. 89, 90 end Peolo Freire, Pedagogy of the Oppressed (Harmondsworth, England: Penguin, 1972)
18. W.A. Lewis, "Is economic growth desirable?" in The Theory of Economic Growth (London: Allen & Unwin, 1963), p. 420.
19. Gunnar Myrdal, Asian Drama (New York: Pantheon, 1968), Appendix 4.

คำถามบทที่ 3

1. จงอธิบายความแตกต่างระหว่างทฤษฎีความค้ำยพัฒนา "การจำเริญเติบโตตามลำดับขั้น" และ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและทฤษฎีการพึ่งพาระหว่างประเทศ (ทั้งตัวแบบอาณานิคมใหม่ และ false paradigm) ท่านคิดว่าทฤษฎีไหนอธิบายสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในโลกที่สามได้ดีกว่า
2. จงอธิบายความหมายของคำว่าทริลักษณ์และสังคมทริลักษณ์ ท่านคิดว่าแนวความคิดเกี่ยวกับทริลักษณ์สามารถอธิบายพัฒนาการของประเทศโลกที่สามได้ดีเพียงใด
3. บางคนอ้างว่า ทริลักษณ์ระหว่างประเทศและทริลักษณ์ภายในประเทศแท้จริงแล้วเป็นการสำแดงออกของปรากฏการณ์เดียวกัน ท่านทราบหรือไม่ว่าข้อความดังกล่าวหมายถึงอะไร มีเหตุผลเพียงพอหรือไม่ที่ตั้งแนวคิคิดขึ้นเช่นนี้
4. จงอธิบายความหมายเพียงสังเขปของคำว่า "การพัฒนา" แต่ละความหมายมีข้อดี ข้อเสียอย่างไรบ้าง มีสิ่งอื่นบ้างหรือไม่ที่ได้กล่าวถึงในตำราเล่มนี้
5. เหตุใดความหมายของคำว่า "พัฒนา" ในตำราส่วนมากจึงไม่ครอบคลุมเท่าที่เป็นจริง ท่านคิดว่าการพัฒนา "เศรษฐกิจ" ควรหมายถึงความถึงอะไรบ้าง ยกตัวอย่างประเทศที่ กำลังพัฒนา เศรษฐกิจแต่ยังคงค้ำยพัฒนา
6. เหตุใดการทำความเข้าใจในความหมายของคำว่า "พัฒนา" จึงสำคัญยิ่งต่อการกำหนดนโยบายในประเทศไทย ท่านคิดว่าเป็นไปได้หรือไม่ที่ชาติใดชาติหนึ่งจะนิยามความหมายคร่าวๆ เกี่ยวกับการพัฒนา แล้วมีกลยุทธ์ที่มุ่งสู่ความสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ อะไรบ้างที่จะเป็นอุปสรรคต่อการมุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ (ทั้งในแง่เศรษฐกิจและแง่อื่น)

ทฤษฎีนีโอมาร์กซิสต์ และบทวิพากษ์เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ*

ในภาคผนวกนี้ จะขอเสนอทัศนะของกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งมีรากฐานอยู่ที่ทฤษฎีทุนนิยมผูกขาด (monopoly capitalism) และทฤษฎีจักรวรรดินิยม (imperialism) แม้ว่าทฤษฎีจักรวรรดินิยมเกิดจากทฤษฎีทุนผูกขาด แต่ทฤษฎีแรกก็มีได้เป็นตัวกำหนดทฤษฎีหลังแต่อย่างใด อีกนัยหนึ่งคือ จักรวรรดินิยมมีรูปแบบเฉพาะตัวในฐานะที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่ำรวย (ศูนย์กลาง) และประเทศยากจน (บริวาร) ที่เราไม่สามารถ "กำหนดรูปแบบ" เฉพาะของความสัมพันธ์นี้ได้เพราะว่า

1. ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้น การเมือง อยู่ในฐานะเหนือกว่าเศรษฐกิจและการคาดคะเนเกี่ยวกับการตัดสินใจทางการเมืองยิ่งลำบากมากขึ้นไปอีก
2. ศูนย์กลางและบริวารมิใช่มีลักษณะเหมือนกัน ทำให้ระดับของการครอบงำและการพึ่งพาแตกต่างกัน ดังนั้น ตัวแบบของกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์จึงมุ่งแสดงแต่เพียงลักษณะทั่ว ๆ ไปของความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลาง และบริวาร โดยเนื้อไว้ว่าอาจจะมิลักษณะเฉพาะอื่นๆ เกิดขึ้น

ข้อเสนอหลัก ของกลุ่มมาร์กซิสต์ใหม่ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่ำรวย และประเทศยากจน คือศูนย์กลาง (ประเทศร่ำรวย) เป็นภัยอันตรายต่อการพัฒนาของบริวาร (ประเทศยากจน) และการพัฒนาแบบทุนนิยมของประเทศยากจนในปัจจุบันเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ข้อเสนอนี้แตกต่างจากข้อเสนอของมาร์กซ์และเอนเงิลส์ ตลอดจนถึงกลุ่มคลาสสิกเกี่ยวกับทฤษฎีจักรวรรดินิยม เราสามารถอธิบายโดยทั่วๆ ไปได้ว่า ภายใต้ระบบทุนผูกขาดจำเป็นต้องแสวงหาอุปสงค์จากภายนอกประเทศศูนย์กลาง รวมทั้งต้องส่งทุนออกนอกประเทศเพื่อแสวงหากำไรเพิ่มขึ้นตามกฎ "ส่วนเกินที่เพิ่มขึ้น" (rising surplus) ของมาร์กซ์ทำให้ประเทศร่ำรวยที่มีระบบทุนผูกขาดต้องขยายออกไปและเป็นไปในลักษณะรุกรานก้าวร้าวยิ่งขึ้นกว่าในสมัยก่อน (ซึ่งเป็นทุนนิยมแข่งขัน-competitive capitalism)

อย่างไรก็ดี ประเด็นยังมีความแตกต่างที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในขณะที่ผู้ก่อตั้งสำนักมาร์กซิสต์ใหม่ (Neomarxist school) อันประกอบด้วย Baran, Sweezy และ Magdoff มองว่าการดูดซับส่วนเกินจากประเทศบริวารเป็นปัจจัยชี้ขาดและเป็นเงื่อนไขที่เพียงพอที่ประเทศยากจน ไม่สามารถพัฒนาได้ ส่วน Amin and Thomas เน้นที่ปัจจัย "อื่น ๆ" ที่ยังผลให้การพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศยากจนในโลกที่สามเป็นไปได้ไม่เหมาะสมซึ่งนำไปสู่ข้อเสนอแบบ "(impossibility thesis)" ฉะนั้นจำเป็นต้องระลึกถึงข้อแตกต่างระหว่าง

"ความเป็นไปไม่ได้" และ "รูปแบบอันไม่เหมาะสม" ของการพัฒนาประเทศยากจน เมื่อกล่าวถึง ทฤษฎีของกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์

ความแตกต่างนี้สำคัญมาก เนื่องจากกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์เน้นความสำคัญของการดูดซับ ส่วนเกิน (ซึ่งพวกเขาถือว่าเป็นขนาดใหญ่) กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์มองว่าจักรวรรดินิยมเป็นระบบ ที่สร้าง ขั้วสองขั้ว (polarity) ขึ้นโดยมีศูนย์กลางและบริวารอยู่ตรงข้ามกัน ดังนั้นความยากจน และความร่ำรวยจึงเป็นเสมือนหน้า 2 หน้า ของเหรียญอันเดียวกัน ทักษะเช่นนี้มีนัยว่าประเทศ ยากจนไม่สามารถพัฒนาแบบทุนนิยมได้ ซึ่งเหมือนกับเกมที่เรียกว่า zero-sum game ชัดกับสภาพ ที่เป็นจริง, เป็นลักษณะติดขัดคัมภีร์และถูกวาทภาษีวิचारณ์อย่างรุนแรง รวมความแล้ว กลุ่มนีโ อมาร์กซิสต์ สมมติว่า (1) ส่วนเกินของประเทศบริวารถูกดูดซับไปยังประเทศศูนย์กลางเสียเป็น ส่วนใหญ่ (2) ส่วนเกินที่เหลืออยู่ภายในประเทศบริวารมิได้นำมาใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น ฉะนั้นแม้ว่าสัดส่วนของส่วนเกินที่ดูดซับเอาไปต่อส่วนเกินที่มีอยู่ภายในประเทศบริวารจะต่ำก็ตามแต่ ประเทศยากจนก็ไม่สามารถเพิ่มความเติบโตของระบบเศรษฐกิจของตนได้

Amin and Thomas ได้พยายามนำความคิดเกี่ยวกับ รูปแบบอันไม่เหมาะสมของ การพัฒนาประเทศยากจน เข้าไปแทนที่ "impossibility thesis" (ซึ่งนับว่าเป็นข้อเสนอที่ ยึดเถรตรงตามคัมภีร์เกินไปและไม่สมจริง) อามินใช้คำเลียนแบบมาร์กซ์ว่า "การสะสมแบบ ตั้งเดิมอย่างต่อเนื่อง" (continuing primitive accumulation) แทนคำว่า "การไหล ออกของส่วนเกิน" (Surplus drain) ไปสู่ประเทศศูนย์กลางแต่อามินยังเปิดโอกาสให้มีส่ว นเกินบางส่วนตกอยู่ในมือของชนชั้นนำในประเทศยากจนบ้าง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา ประเทศยากจน เมื่อเป็นเช่นนั้น ทำให้ทฤษฎีหรือตัวแบบของกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์สามารถประยุกต์ใช้ กับประเทศยากจนได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า รูปแบบ อันไม่เหมาะสมของการพัฒนาประเทศ ยากจน เป็นผลล้นที่ที่ต้องเกิดขึ้นจากการเป็นบริวารของระบบทุนนิยมโลกอย่างแน่นอน

กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์ยังคัดค้านทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่มีความเชื่อใน ทฤษฎี "วัฏจักรแห่งความยากจน" (Vicious circle) โดยอ้างว่าทฤษฎีนี้รับใช้หรือเป็นเครื่องมือ ทางอุดมการณ์ของประเทศร่ำรวย ที่จะสร้างบรรยากาศแห่งการพึ่งพา, ลัทธิชะตากรรมนิยม (fatalism) และการยอมจำนนของประเทศยากจน ซึ่งยิ่งผลให้ประเทศยากจนอยู่เรื่อยไป และ ต้องแบมือขอความช่วยเหลือจากประเทศร่ำรวยมีรัฐบาล

บาราน (Baran) วิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีวัฏจักรแห่งความยากจนไว้อย่างแหลมคม ดังนี้

"คล้ายกับว่าเรากำลังเผชิญหน้ากับวัฏจักรแห่งความชั่วร้ายอย่างหนึ่ง ไม่อาจมีการ เกษตรที่ทันสมัย หากปราศจากการสร้างอุตสาหกรรม และไม่อาจมีการสร้างอุตสาหกรรม

ทกรรม หากปราศจากการเพิ่มผลผลิตเกษตรและส่วนเกิน ถึงกระนั้น ความเกี่ยวพัน
อย่างเข้มงวดของปัจจัยต่างๆ ก็เกิดขึ้นดังที่มันได้เกิดขึ้นในโลกของความลุ่มนันธ์
ทางสังคมทางสังคมและเศรษฐกิจ ฉะนั้นวัฏจักรของสิ่งต่างๆ จึงดูเหมือนว่าหลีกเลี่ยง
ไม่ได้ นานตราบเท่าที่มันกลายเป็นเพียงสิ่งที่เรียกว่านามธรรม และเป็นเพียง
"สิ่งที่คาดคะเน" ไว้เท่านั้น (ดังที่มาร์กซ์ได้เคยกล่าวไว้) ในสถานการณ์อันเป็นรูป
ธรรมทางประวัติศาสตร์มีองค์ประกอบมากมายถ่ายทอดที่เคลื่อนไหวเข้ามาในกระบวนการ
การแล้วยังผลให้เกิดความสำเร็จลุ่มนันธ์ผลในขณะ "ความคำมิตของทฤษฎี" เป็น
ทางออกทางหนึ่งที่ยับยั้งมิให้ก่อเกิดความลุ่มนันธ์ผลขึ้นมา"¹

สำหรับกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์นี้มีนัยว่าทฤษฎีวัฏจักรแห่งความชั่วร้ายเป็นผลล้นอันจำเป็น
ต้องเกิดขึ้น แต่ปฏิเสศที่จะยอมรับลักษณะรูปธรรมเฉพาะทางประวัติศาสตร์ที่มีแรงกระตุ้นจากภายใน
นอกประเทศอันจะก่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ บารานแย้งต่อไปว่าในช่วงแรกของการ
พัฒนาของระบบทุนนิยมมาร์กซ์กล่าวว่ามีแรงกระตุ้นจากภายนอก ดังที่มาร์กซ์เรียกว่า "การสะสม
ทุนดั้งเดิม" (primitive accumulation) โดยเฉพาะการปล้นสะดมจากอาณานิคมในโซเวียต
รัสเซียสมัยสังคมนิยม ลีทิสส่วนบุคคลถูกเฟิกถอนไปโดยสิ้นเชิงส่วนเกินทางเศรษฐกิจได้เกิดขึ้น และ
ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมและการเกษตรพร้อมๆ กัน

สำหรับบาราน ปัญหาอันแท้จริงของประเทศด้อยพัฒนามิใช่ปัญหาเกี่ยวกับวัฏจักรแห่ง
ความชั่วร้าย (อันเป็นปรากฏการณ์ที่รับรู้กันโดยทั่วไป) แต่เป็นปัญหาของการขาดแรงกระตุ้นต่อ
การพัฒนาเนื่องจากการไหลออกของส่วนเกิน (surplus drain) ต่างหาก ฉะนั้น เราจึงมี
ทัศนคติแบบ "ขั้วสองขั้ว" (polar view) ซึ่งคล้ายคลึงกับทฤษฎี zero-sum game หมายความว่า
การสะสมทุนอันต่อเนื่อง (continuing primitive accumulation) โดยประเทศศูนย์กลาง
มีนัยว่าประเทศบริวารย่อมมี negative primitive acc. ดังนั้นการส่งถ่ายส่วนเกิน
จึงทำให้เกิดความด้อยพัฒนาของประเทศยากจนในโลกที่สาม ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่แฟรงค์
(A.G. Frank) เรียกว่า "การพัฒนาความด้อยพัฒนา" (the development of
underdevelopment)

อามินก็ใช้คำขวัญของแฟรงค์ด้วย แต่ทว่าเปลี่ยนความหมายของมันเพียงเล็กน้อยคือ
สำหรับอามินแล้ว เขาหมายถึง "การพัฒนาแบบพึ่งพา" (dependent development) ซึ่งเป็น
รูปแบบอันไม่เหมาะสมของการเร่งความเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศทั้งหลายที่มีความลุ่มนันธ์
กับประเทศศูนย์กลาง กล่าวโดยสรุปคือประเทศเหล่านี้ถูกผนวกเข้ากับระบบทุนนิยมโลกนั่นเอง
(ประเทศเหล่านี้ต้องการเพิ่มรายได้ประชาชาติซึ่งมักเป็นประเทศยากจนในโลกที่สาม)

ปัญหาสำคัญที่ว่ามีการใช้ประโยชน์จากส่วนเกินอย่างไรบ้างในประเทศด้อยพัฒนา ทำให้กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์จำต้องพิจารณาเรื่องของ ชนชั้นนำท้องถิ่น ในประเทศด้อยพัฒนาด้วย บาราน และสวี่ซี อธิบายว่าคงหวังอะไรมิได้จากกลุ่มชนชั้นนำในการพัฒนาท้องถิ่น ตรงกันข้ามชนชั้นนำอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความด้อยพัฒนาเสียด้วยซ้ำไป ทั้งนี้เพราะจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏ พฤติกรรมทางเศรษฐกิจของชนชั้นนำเป็นไปในลักษณะบริโภคนิยมอย่างฟุ่มเฟือย ชอบลงทุนในกิจการที่ไม่ต้องเสี่ยงภัย เช่นการซื้อที่ดิน การนำเงินไปฝากธนาคารต่างประเทศที่มีความมั่นคง แต่พยายามที่จะหลีกเลี่ยงการลงทุนในด้านอุตสาหกรรม สำหรับชนชั้นนำที่พอจะชอบใจการลงทุนในกิจการด้านอุตสาหกรรมเมื่อแข่งขันกับต่างประเทศอยู่บ้างก็ขาดแคลนเงินทุน นอกจากนี้ยังขาดแคลนทักษะในด้านการประกอบธุรกิจตลอดจนทัศนคติต่อการทำงาน และการประดิษฐ์คิดสร้างสรรค์อันจะนำไปสู่การเติบโตของระบบเศรษฐกิจ

อามิน เสนอแนวคิดที่ว่าชนชั้นนำของประเทศยากจนมิได้ "ถูกเอารัดเอาเปรียบ" โดยชนชั้นนำของประเทศร่ำรวย สิ่งที่เกิดเป็นแต่เพียงกิจกรรมอันเป็นอิสระและความริเริ่มของชนชั้นนำของประเทศยากจนถูกจำกัดจำเขี่ยในกรอบวงโดยชนชั้นนำของประเทศร่ำรวยอย่างมาก อย่างไรก็ตามชนชั้นนำของประเทศยากจนได้รับผลประโยชน์มากที่สุดที่เดียวจากการลงทุนกับชาวต่างประเทศในดินแดนของตน ที่อามินกล่าวเช่นนี้เพราะยอมรับแนวคิดเกี่ยวกับความไม่เสมอภาคในการแลกเปลี่ยน (unequal exchange) ของเอมมานูเอล (Emmanuel) ซึ่งถือว่าระดับค่าจ้างเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการกำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อัตราค่าจ้างที่ต่ำในประเทศยากจนหมายความว่าแรงงานของประเทศเหล่านี้ต้องแบกรับภาระของการขูดรีดโดยทั้งชนชั้นนายทุนในประเทศยากจนและชนชั้นนายทุนในประเทศร่ำรวยด้วย เป็นการแบกรับภาระการขูดรีดแบบ "ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ" โดยชนชั้นนายทุนในประเทศยากจนและการขูดรีดแบบ "การสะสมทุนดั้งเดิม" โดยชนชั้นนายทุนในประเทศร่ำรวย ยิ่งค่าจ้างของกรรมกรในประเทศร่ำรวยเพิ่มขึ้นมากเพียงไรก็ยิ่งมีส่วนในการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตของประเทศตนเพียงอย่างเดียวแต่มิได้มีส่วนร่วมรับภาระแห่งการสะสมทุนดั้งเดิมแต่อย่างใด

กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์ไม่ปฏิเสธว่าประเทศโลกที่สามขาดแคลนความชำนาญในด้าน การประกอบธุรกิจและการบริการ แต่พวกเขาถือว่าโทษว่าประเทศร่ำรวยอธิบายความด้อยพัฒนาของประเทศยากจนอย่างไม่ถูกต้องตรงข้อเท็จจริงกลุ่มมาร์กซิสต์ใหม่อ้างว่า ทักษะในด้านการประกอบธุรกิจและความชำนาญในการบริหาร สามารถเกิดขึ้นและสร้างให้มีขึ้นได้หาก "เงื่อนไขทางวัตถุ" เอื้ออำนวย ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ไม่อาจมิได้เลยตราบใดที่สภาพแวดล้อมแบบต้อง หนึ่งนาประเทศร่ำรวยยังดำรงอยู่- อย่างไรก็ตามนี้ เป็นปัญหารองลงไปจากปัญหาหลักซึ่งก็คือปัญหา

เกี่ยวกับการทำลายขวัญและกำลังใจของประเทศยากจน ตลอดจนการทำลายความพยายามของ ประเทศด้อยพัฒนาทั้งมวลโดยประเทศร่ำรวย

จากแนวคิดที่ว่าชนชั้นนำในประเทศบริวารไร้ความสามารถทางเศรษฐกิจนี้เองทำให้ กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์สรุปว่า ในประเทศด้อยพัฒนามีแต่เพียงรัฐเท่านั้นที่จักสามารถระดมส่วนเกินทาง เศรษฐกิจเพื่อสร้างความพัฒนาแก่ประเทศชาติได้ ในสองลักษณะการคือ ประการแรก รัฐกลายเป็นนายทุนเสียเองโดยการสะสมทุนเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม ด้วยการตั้งรัฐวิสาหกิจ แต่การกระทำ ดังกล่าวภายในของเขตของทุนนิยมโลก ย่อมเป็นไปอย่างจำกัดจำเขี่ยมาก ประการที่สอง รัฐให้กู้ เงินยืมระยะยาวแก่ชนชั้นนำของประเทศซึ่งถือว่าเป็น เครื่องมืออย่างหนึ่งในการสร้างชนชั้น โดย เชื่อว่าการสร้างชนชั้นนายทุนอุตสาหกรรมของประเทศขึ้นมาเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการพัฒนา ประเทศ ชนชั้นนำตามลักษณะที่กล่าวนี้จึงแตกต่างจากชนชั้นนำโดยทั่วไปที่พึงพอใจกับการค้าพาณิชย์ ระบบราชการและการซื้อที่ดินเก็บสะสมไว้ อย่างไรก็ตาม รัฐอาจมีข้อขัดแย้งอยู่ในตัวเองอยู่บ้าง เนื่องจากนายทุนอุตสาหกรรมของประเทศยืมรัฐเป็นปฏิปักษ์ต่อนายทุนต่างชาติซึ่งเป็นคู่แข่งชั้น ของตน (และพวกเขาจะเห็นว่ารัฐเป็นทาสของนายทุนต่างชาติด้วย) นอกจากนั้นนาย ทุน อุตสาหกรรมยังรู้สึกไม่พอใจนายทุนการค้า, ระบบราชการและเจ้าที่ดินอีกด้วย (ซึ่งในสายตาของ พวกเขา ก็เป็นทาสของต่างประเทศเช่นเดียวกับรัฐนั่นเอง) ฉะนั้นตามปกติแล้วรัฐจึงลงทุนในสิ่งที่ไม่ขัดกับผลประโยชน์ของต่างชาติ เช่นลงทุนในด้านโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) และการท่องเที่ยว เป็นต้น

การลงทุนในด้านโครงสร้าง ส่วนมากเน้นไปในเรื่องของการขนส่งและการคมนาคม ซึ่งกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์เชื่อว่าเป็นลักษณะของประเทศด้อยพัฒนา อันเป็นผลมาจากนโยบายข้อตกลง ใหม่ ("New Deal") ของรัฐบาลประเทศด้อยพัฒนา โดยไม่มีการเลือกในการลงทุนอย่างอื่น เนื่องจากมีการแข่งขันของชาวต่างชาติ หรืออีกอย่างหนึ่งเป็นนโยบาย "ตามธรรมชาติ" เพื่อกลุ่ม นายหน้า (comprador) เป็นยุคของการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศในอันที่จะขูดรีดคนใน ชาติของตน ฉะนั้นความเชื่อของกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์จึงสรุปได้ว่า การสร้างถนน และเส้นทาง คมนาคมต่างๆ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่จะรับใช้ทั้งประชาชนภายในประเทศและบริษัทต่างประเทศ เพื่อให้ เข้าถึงศูนย์กลางการค้า, ท่าเรือ และสถานที่สำคัญของบริษัทต่างชาติที่ตั้งอยู่ในประเทศด้อยพัฒนา

การลงทุนในประเทศด้อยพัฒนาอีกอย่างหนึ่งคือ การท่องเที่ยว กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์ อ้างว่าเป็นผลลัพท์โดยตรงของการนิ่งเฉยซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหอย่างขอไปที (ทั้งๆ ที่มีปัญหาเรื้อ รังมาก) การลงทุนในด้านนี้โน้มนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ, ก่อให้เกิดการจ้างงาน, และมี การสร้างตึก (เช่น โรงแรม) มากขึ้น อุตสาหกรรมเหล่านี้มิได้ตกอยู่ในมือของชาวต่างประเทศ มากนัก แต่ที่ว่าผลเสียกลับมีมากกว่าผลได้ การติดต่อกับชาวต่างประเทศ (ซึ่งมักจะเป็นชาวต่าง

ชาติที่มีฐานะสูง) เป็นการทำลายวัฒนธรรมพื้นเมือง และทำลายรูปแบบของการบริโภค ตลอดจนรสนิยมด้วย เป็นการทำให้ดุลการชำระเงินของประเทศย่ำแย่ลง รวมทั้งความสามารถในการออมก็ตกต่ำไปด้วยจึงเกิดปัญหา "ผลแห่งการเลียนแบบ" (demonstration effect) ติดตามมา เพราะรูปแบบในการบริโภคของชาวต่างชาติเป็นเครื่องแสดงฐานะด้วยนั่นเอง

เท่าๆ กับที่บริษัทผูกขาดใหญ่ๆ เพียง 2-3 รายเป็นผู้ครอบครองส่วนแบ่งการตลาดในประเทศร่ำรวย สาขาหรือตัวแทนของบริษัทเหล่านั้นในประเทศด้อยพัฒนา ก็ถือว่าเป็นตัวแทนแห่งการครอบงำประเทศในโลกที่สามด้วยเช่นกัน กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์เห็นว่า บริษัทข้ามชาติ (Multinational corporations - MNCs) ก็คือพลังอำนาจอันยิ่งใหญ่ของจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ ในขณะที่บทบาทของรัฐแห่งประเทศจักรวรรดินิยมเหล่านั้นเป็นเพียงเอื้ออำนวยและส่งเสริมบริษัทเหล่านี้เท่านั้นเอง

ดังนั้นกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์จึงมองเห็นแต่ผลกระทบ ในทางลบของการดำเนินงานของบริษัทข้ามชาติที่มีต่อประเทศโลกที่สามเพียงด้านเดียว ส่วนผลกระทบในเชิงบวกมีอยู่เพียงน้อยนิด (ดูบทที่ 14 เรื่องข้อสนับสนุนและข้อคัดค้านบริษัทข้ามชาติที่ดำเนินการในโลกที่สาม)

เนื่องจากแรงจูงใจด้านกำไรเป็นแรงจูงใจหลักของทุนนิยมผูกขาดกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์ จึงมองว่าบทบาทเด่นของบริษัทข้ามชาติก็คือ การเป็นตัวแทนในการจัดการถ่ายเทมูลค่าส่วนเกินทางเศรษฐกิจ (กำไร) จากประเทศบริวารไปสู่ประเทศศูนย์กลาง ฉะนั้น เหตุผลที่บริษัทข้ามชาติใช้อ้างอิงในปัจจุบันในการประกอบธุรกิจของตน จึงเป็นพิษเป็นภัยต่อการพัฒนาของประเทศในโลกที่สามในทัศนะของกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์ เพราะว่ามัน (บริษัทข้ามชาติ) เป็นเครื่องมือในการแสวงกำไร [สำหรับมาร์กซ์แล้ว เขาเห็นว่าการแสวงกำไรเป็นสิ่งที่ไร้เหตุผลโดยสิ้นเชิง แต่เป็นการปล้นสะดมอย่างชัดแจ้ง]

ทัศนคติที่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคน (radicalism) ของกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์ อาจสังเกตได้จากแนวคิดเกี่ยวกับการลงทุนจากต่างประเทศ การช่วยเหลือการค้าและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยทั่วไป กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์เห็นว่าการลงทุนจากต่างประเทศ (ทั้งจากรัฐบาลต่างประเทศ และเอกชน) เป็นเครื่องมืออันสำคัญ ในการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศยากจน ทั้งนี้เพราะการเลือกโครงการต่างๆ ดำเนินการโดยผู้ลงทุนต่างชาติ ซึ่งเท่ากับเป็นการผนวกประเทศบริวารเข้ากับประเทศศูนย์กลางอย่างแน่นแฟ้นมากขึ้นแม้เมื่ออำนาจในการตัดสินใจดำเนินโครงการบางโครงการจะมิได้ตกอยู่ในมือของผู้ลงทุนชาวต่างชาติก็ตาม โครงสร้างด้านราคาระหว่างประเทศ (ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของประเทศศูนย์กลาง) และวิธีการวางแผนโครงการแบบนีโอคลาสสิก ซึ่งองค์การระหว่างประเทศและองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือเป็นผู้แนะนำแก่เจ้าหน้าที่ประเทศโลกที่สาม (ดูบทที่ 16) ก็ตาม ผลปรากฏในทำนอง

เดียวกัน ฉะนั้นประเทศศูนย์กลางจึงถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้บังคับการให้ประเทศบริวารมีรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะเดียวกับประเทศศูนย์กลาง โดยไม่สอดคล้องกับความต้องการอันแท้จริงของประเทศโลกที่สาม นอกจากนั้นยังเห็นได้ว่าการพัฒนาในลักษณะดังกล่าวเป็นการดึงตักเงินลงทุนจากประเทศศูนย์กลางและในปีต่อๆ ไปประเทศบริวารจึงต้องจ่ายเงินในรูปของดอกเบี้ย ถ้าไรที่ไหลออกนอกประเทศตลอดจนในรูปของเงินฝากของชนชั้นนำในประเทศยากจนเพื่อความปลอดภัยในการเก็บรักษาเงินของชนกลุ่มดังกล่าว

ดังนั้น ตามทฤษฎีทุนผูกขาดแล้ว การลงทุนต่างประเทศจึงเป็นผลลัพธ์ของความพยายามอย่างสุดเหี้ยมของประเทศศูนย์กลางในการปล่อยเงินทุนเพื่อแสวงกำไร และการปล่อยเงินลงทุนในลักษณะนี้ย่อมมีลักษณะขูดรีดประเทศบริวารโดยตรง อันที่จริงแล้วนักเศรษฐศาสตร์นีโอมาร์กซิสต์รุ่นแรกๆ เห็นว่าการลงทุนต่างประเทศมักเป็นไปในลักษณะนำเอาวัตถุดิบ (โดยเฉพาะแร่ธาตุที่แปรสภาพเป็นพลังงาน) ไปยังประเทศศูนย์กลาง ทั้งนี้เนื่องจากการขาดแคลนพลังงานของประเทศศูนย์กลางในระยะหลังสงคราม และประเทศศูนย์กลางพยายามที่จะสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะกลับกัน คือทำให้ประเทศบริวารกลายเป็นผู้พึ่งพาประเทศศูนย์กลางในด้านการผลิตพลังงาน คำถามที่ต้องถามคือ อะไรได้เกิดขึ้นจริงๆ ระหว่างการลงทุนจากต่างประเทศและการนำกำไรกลับไปสู่ประเทศศูนย์กลาง นักเศรษฐศาสตร์รุ่นเก่าตอบว่าประเทศบริวารไม่อาจสร้างโรงงานอุตสาหกรรมและฝึกฝนทักษะให้แก่คนงานได้ หากปราศจากการลงทุนจากต่างประเทศ ดังนั้นพวกเขาจึงสรุปว่าในบางกรณีประเทศบริวารก็ควรให้ประเทศศูนย์กลางขูดรีดส่วนเกินไปบ้างเท่ากับคุ้มค่าแล้ว แต่ทว่าทัศนะในการแสวงกำไรของนักเศรษฐศาสตร์รุ่นเก่าเข้ากันไม่ได้กับทัศนะของมาร์กซ์ (และนีโอกลุ่มมาร์กซิสต์) ซึ่งถือว่าการขูดรีด และยิ่งกว่านั้นคือ เป็นการปล้นสะดมเลยทีเดียว

กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์เห็นว่า ความช่วยเหลือ (aid) ก็เป็นการโอนถ่ายส่วนเกินจากประเทศบริวารไปยังประเทศศูนย์กลางเช่นเดียวกับการลงทุนต่างประเทศ แม้ว่าความช่วยเหลือจะอยู่ในรูปของเงินทุนที่เอกชนต่างประเทศหรือรัฐบาลประเทศร่ำรวยให้แก่ประเทศยากจน เพื่อปรับปรุงบูรณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

การให้ความช่วยเหลือเท่ากับเป็นการป้องกันวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่ประเทศศูนย์กลางต้องประสบ ความช่วยเหลือมักมีจุดมุ่งหมายทางการทหารเป็นส่วนใหญ่ เช่นเพื่อการสร้างฐานทัพของสหรัฐในรูปภาคต่างๆ ของโลก ผลก็คือเท่ากับเป็นการโอนถ่ายการตัดสินใจทางการเมืองจากประเทศบริวารไปสู่รัฐบาลของประเทศที่ให้ความช่วยเหลือ ระบบการให้ความช่วยเหลืออาจปราศจากจุดมุ่งหมายทางมนุษยธรรมแต่อย่างใดทั้งสิ้น กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์สรุปว่า แม้แต่การช่วยเหลือที่

อ้างว่า เมื่อมนุษยธรรมเพียงนิดหน่อยก็ดำเนินการตามรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือระหว่าง
รัฐบาลและรัฐบาลเช่นเดียวกัน

กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์ยังวิพากษ์วิจารณ์ การให้ความช่วยเหลือแบบพหุภาคี (multi-
lateral) โดยผ่านองค์การระหว่างประเทศ (เช่นธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่าง
ประเทศ ฯลฯ) ด้วยว่าเป็นวิธีการที่จะลดความเลื่อมล้ำต่างๆ ลง จึงทำให้เป้าหมายในการต่อต้าน
องค์การเหล่านี้ของบรรดาคนยากคนจนในประเทศโลกที่สามเลือนลางไปได้มากที่สุด สรุปแล้ว
การช่วยเหลือในลักษณะนี้ในทัศนะของกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์ถือว่าการสมคบคิดกันของประเทศ
ศูนย์กลางในการขูดรีดประเทศบริวารนั่นเอง

นอกจากนั้น กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์ยังวิจารณ์ทฤษฎีทวิลักษณ์ของการพัฒนา (dualist
theories of development) ว่าผิดพลาดเนื่องจากมิได้คำนึงถึงการถ่ายเทมูลค่าส่วนเกินจาก
ภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรม และจากนั้นถ่ายเทไปยังประเทศศูนย์กลาง ไม่มีสิ่งใดนอกจาก
จำเป็นจะต้องมีการปฏิวัติระบบการเมืองและสังคม แล้วนำประเทศไปสู่การพัฒนาแบบพึ่งตนเองเท่า
นั้นที่เป็นทางออกในทัศนะของกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์

สรุปแล้ว กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์มีความเห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบันเกิดจาก
ความชั่วร้ายทางเศรษฐกิจที่ประเทศบริวารต้องพึ่งพาประเทศศูนย์กลางอยู่ตลอดไป พวกเขาจึง
เรียกว่าเป็น "การพัฒนาแบบพึ่งพา" (dependent development) เนื่องจากระบบเศรษฐกิจ
การเมืองระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่ชักนำให้เกิดการพึ่งพาลักษณะนี้ขึ้น สำหรับผู้ที่มีความเห็นรุนแรง
น้อยกว่ากลุ่มนีโอมาร์กซิสต์อาจแนะนำว่า การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ การเมืองและ
สังคมของประเทศยากจน อาจไม่จำเป็นต้องมีลักษณะปฏิวัติอย่างเช่นที่ กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์เสนอ
ได้ (โดยเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอกประเทศยากจน)

อย่างไรก็ตาม ข้อถกเถียงเกี่ยวกับเรื่องนี้จะยังคงมีอยู่ต่อไปอย่างแน่นอน ระหว่าง
กลุ่มนีโอมาร์กซิสต์ กลุ่มโครงสร้างนิยม และกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก ท่ามกลางปัญหาที่
รุนแรงยิ่งขึ้น ระหว่างประเทศเหนือ - ประเทศใต้ (North - South)

^{1/} Paul Baran, The Political Economy of Growth, (New York: Monthly
Review Press, 1968), p. 277.

มาตรวัดการพัฒนาด้านสังคม

เป็นที่ทราบดีว่า การใช้รายได้ประชาชาติต่อหัวเป็นดัชนีวัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม และการพัฒนามีปัญหาหลายอย่าง ข้อคัดค้านที่สำคัญได้แก่ การที่รายได้ประชาชาติต่อหัวไม่ได้รวมเอาการผลิตที่ไม่ได้เกิดขึ้นในตลาด (non-marketed and non-priced) เช่น การทำงานบ้านของสตรี ตลอดจนสวัสดิการและการกระจายรายได้ เข้าไว้ในมาตรวัด ดังนั้นจึงมีผู้พยายามจะแก้ไขข้อบกพร่องนี้ โดยการสร้างดัชนีขึ้นใหม่^{1/} ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกพยายามวัดการพัฒนาในแง่ของรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ที่ "เป็นปกติ" หรือ "เหมาะสม" ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อีกกลุ่มหนึ่งวัดการพัฒนาในแง่ของคุณภาพชีวิต

กลุ่มแรกได้สร้างดัชนี 73 ตัว (เป็นความพยายามของ United Nations Research Institute on Social Development - UNRISD ในปี 1970^{2/}) ประกอบด้วยดัชนีหลัก 16 ตัว (ดัชนีสังคม 9 ตัว และดัชนีเศรษฐกิจ 7 ตัว - ดูตาราง 3.1) โดยเลือกดัชนีเหล่านี้บนพื้นฐานของการที่มันมีความสัมพันธ์กันสูงแล้วนำไปเป็นดัชนีการพัฒนา (development index) การจัดลำดับประเทศตามดัชนีนี้แตกต่างจากการจัดลำดับประเทศโดยใช้รายได้ประชาชาติต่อหัวเป็นเกณฑ์ อย่างไรก็ตาม ดัชนีการพัฒนามีความสัมพันธ์กับรายได้ประชาชาติต่อหัวในประเทศพัฒนาสูงกว่าในประเทศกำลังพัฒนา การศึกษาขั้นนี้สรุปว่า การพัฒนาสังคม เกิดขึ้นเร็วกว่าการพัฒนาเศรษฐกิจ จนกระทั่งถึงระดับรายได้ต่อหัว 500 ดอลลาร์ (ณ ราคาของปี 1960)

การศึกษาอีกชิ้นหนึ่งได้แก่ งานของ Adelman and Morris ซึ่งจำแนกประเทศกำลังพัฒนา 74 ประเทศโดยใช้ตัวแปร 41 ตัว (ดูตาราง 3.2)^{3/} วิธีนี้เป็น การวัดการพัฒนาในแง่ของรูปแบบแห่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การวิเคราะห์ปัจจัยเป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางสังคมและการเมืองกับระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจ

ตาราง 3.1 รายชื่อดัชนีสำคัญที่บ่งชี้ถึงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของ UNRISD

อัตราการอยู่รอดของทารกแรกเกิด

สัดส่วนของประชากรในท้องถิ่นที่เกิด 20,000 คนขึ้นไป

การบริโภคโปรตีนจากเนื้อสัตว์ต่อคนต่อวัน

สัดส่วนของนักเรียนที่เข้าเรียนในชั้นประถมและมัธยม
 สัดส่วนของนักเรียนอาชีวศึกษา
 จำนวนนักเรียนโดยเฉลี่ยต่อห้องเรียน
 จำนวนหนังสือพิมพ์ต่อประชากร 1,000 คน
 เปอร์เซ็นต์ประชากรในวัยทำงานที่มีไฟฟ้า แกลส น้ำ ฯลฯ บริโภค
 ผลผลิตการเกษตรต่อเกษตรกรเพศชาย
 เปอร์เซ็นต์ของแรงงานชายในสาขาเกษตร
 การบริโภคไฟฟ้า กิโลวัตต์ต่อคน
 การบริโภคเหล็กกล้า กิโลกรัมต่อคน
 การบริโภคคนสงงาน กิโลกรัมเทียบกับถ่านหินต่อคน
 สัดส่วนของมูลค่าสินค้าที่ผลิตอุตสาหกรรมต่อ GDP
 การค้าต่างประเทศต่อคน
 เปอร์เซ็นต์ของผู้ที่ได้รับค่าจ้างและเงินเดือนต่อประชากรในวัยทำงาน

ข้อวิจารณ์: ดัชนีเหล่านี้พยายามวัดระดับการพัฒนาในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทาง
 โครงสร้างมากกว่าจะวัดในแง่ของสวัสดิการ นอกจากนี้ยังมีข้อสมมุติโดยนัยว่าประเทศกำลัง
 พัฒนาจะต้องพัฒนาไปตามเส้นทางของประเทศพัฒนาแล้ว เช่นการใช้ดัชนีวัด การบริโภคโปรตีน
 จากเนื้อสัตว์ หรือการบริโภคคนสงงานต่อคน วัดจำนวนแพทย์, จำนวนเตียงในโรงพยาบาล ต่อ
 ประชากร 1,000 คน เป็นต้น ส่วนทางด้านผลผลิตก็วัดอายุขัยของประชากรและระดับการรู้หนังสือ
 ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการพัฒนา ดังนั้นจึงมีงานวิจัยหลายชิ้นพยายามวัดระดับของการพัฒนาในแง่
 ของ "คุณภาพชีวิต" หรือ ทำอย่างไรจึงจะช่วยให้ประชากรส่วนใหญ่มีสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน
 เพียงพอแก่การบริโภค งานวิจัยที่เป็นที่รู้จักดี ได้แก่ งานของ Morris¹ ที่เรียกว่า The
 Physical Quality of Life Index (PQLI) ซึ่งประกอบด้วยดัชนี 3 ตัว ได้แก่ อายุขัย
 อัตราการตายของทารกแรกเกิดและอัตราการรู้หนังสือ ดัชนีแต่ละตัวมีสเกล (Scale) ตั้งแต่ 1
 ถึง 100, 1 หมายถึงเลวที่สุด 100 หมายถึงดีที่สุด อายุขัย 77 ปี มีสเกลเท่ากับ 100 (ใช้อายุ
 ขัยของพลเมืองกีนีปีสเซียในปี 1950 เท่ากับ 28 ปี) จากนั้นจึงสามารถเรียงลำดับอายุขัยของ
 พลเมืองประเทศต่างๆ ตั้งแต่ 1 ไปถึง 100 ตัวอย่างเช่น อายุขัย 52 ปี (กึ่งกลางระหว่าง 77
 และ 28) มีสเกลเท่ากับ 50 ในทำนองเดียวกัน อัตราการตายของทารกแรกเกิด สวีเดนมี
 สเกลเท่ากับ 100 (อัตราการตายของทารกแรกเกิด เท่ากับ 9 ต่อประชากร 1,000 คนในปี
 1978) กายของมีสเกลเท่ากับ 1 (อัตราการตายของทารกแรกเกิดเท่ากับ 229 ต่อประชากร

1,000 คน ในปี 1950) วิธีการคำนวณอัตราการรู้หนังสือก็กระทำเช่นเดียวกัน เมื่อคำนวณดัชนี
ทั้ง 3 ตัวของแต่ละประเทศได้แล้วจึงนำไปหาค่าเฉลี่ยโดยถ่วงน้ำหนักเท่ากัน

ตาราง 3.2 ตัวแปรเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของ Adelman and Morris

ขนาดของสาขาเกษตร

ขนาดของทวิลักษณ์

ขนาดของความเป็นเมือง

ลักษณะขององค์การทางสังคม

ความสำคัญของชนชั้นกลาง

ขนาดของการเคลื่อนที่ทางสังคม

อัตราการรู้หนังสือ

ขนาดของการสื่อสารมวลชน

ระดับของความเป็นปึกแผ่นทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์

ระดับของความตึงเครียดทางสังคม

อัตราการเจริญพันธุ์

ระดับของความทันสมัย

ระดับของบูรณาการแห่งชาติ และความสำนึกในเอกลักษณ์ของชาติ

ขนาดของการรวมศูนย์ของอำนาจการเมือง

ความแข็งแกร่งของสถาบันประชาธิปไตย

ระดับของเสรีภาพของพรรคการเมืองฝ่ายค้าน

ระดับของการแข่งขันระหว่างพรรคการเมือง

ฐานของระบบพรรคการเมือง

ความแข็งแกร่งของขบวนการกรรมกร

ความแข็งแกร่งทางการเมืองของชนชั้นนำ

ความแข็งแกร่งทางการเมืองของกองทัพ

ระดับของประสิทธิภาพในการบริหาร

ผู้นำประเทศเข้าร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจมากน้อยแค่ไหน

เสถียรภาพทางการเมืองมีมากน้อยแค่ไหน

GNP ต่อหัวในปี 1961

อัตราการเพิ่มของ GNP ต่อหัว: 1950/51 - 1963/64

ปริมาณทรัพย์สินของครัวเรือน

อัตราการลงทุน

ระดับความทันสมัยของอุตสาหกรรม

การเปลี่ยนแปลงในระดับของอุตสาหกรรมตั้งแต่ปี 1950

ลักษณะขององค์การเกษตร

ระดับความก้าวหน้าทางเทคนิคในสาขาเกษตร

ระดับของการปรับปรุงประสิทธิภาพในสาขาการเกษตรตั้งแต่ปี 1950

ระดับของโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ระดับของการปรับปรุงประสิทธิภาพในโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 1950

ระดับของประสิทธิภาพในระบบภาษี

ระดับของการปรับปรุงประสิทธิภาพในระบบภาษีตั้งแต่ปี 1950

ระดับของประสิทธิภาพในสถาบันการเงิน

ระดับของการปรับปรุงในทรัพย์สินส่วนบุคคล

โครงสร้างการค้าต่างประเทศ

ผลการศึกษาปรากฏว่า ประเทศที่มี GNP ต่อหัวต่ำในเอเชียที่จะมีดัชนี PQLI ต่ำ ประเทศที่มี GNP ต่อหัวสูงมีความไวในเอเชียที่จะมี PQLI สูง อย่างไรก็ตาม สหสัมพันธ์ระหว่าง GNP และ PQLI ไม่ค่อยสูงนัก บางประเทศมี GNP ต่อหัวสูง แต่มี PQLI ต่ำมาก (อาจจะต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ยากจนที่สุดด้วยก็มี) บางประเทศมี GNP ต่อหัวต่ำมาก แต่มี PQLI สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีรายได้ปานกลางค่อนข้างสูง (ดูตาราง 3.3) ข้อเท็จจริงจากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าก่อนที่ GNP ต่อหัวจะเพิ่มขึ้น ประเทศใดประเทศหนึ่งสามารถจะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ดีขึ้นได้ และการที่ประเทศใดประเทศหนึ่งมี GNP ต่อหัวสูงก็ไม่จำเป็นว่าประชาชนในประเทศนั้นจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีเสมอไป โปรดสังเกตว่าประเทศที่มี GNP ต่อหัวใกล้เคียงกัน (เช่น อังกฤษและซิมบับเว จีนและอินเดีย แทนซาเนียและแกมเบีย ไต้หวันและอิรัก คอสตาริกาและบราซิล) แต่มี PQLI แตกต่างกันมาก

เราจะเห็นว่าดัชนี PQLI สามารถใช้เป็นมาตรวัดระดับของการพัฒนาได้ดีกว่า GNP ต่อหัว เนื่องจากเป็นดัชนีที่รวมเอาสวัสดิการคือคุณภาพของชีวิตเข้าไว้ด้วย นอกจากนี้ PQLI ยังสะท้อนถึง การคำนึงถึงการกระจายรายได้ในแง่ที่ว่า ประชากรของประเทศใดประเทศหนึ่งไม่อาจจะมีอายุขัยเฉลี่ยสูง ไม่อาจจะมีอัตราการตายของทารกแรกเกิดต่ำ ไม่อาจจะมีอัตราการรู้หนังสือสูง นอกจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนั้นจะได้รับผลพวงจากความก้าวหน้าหรือการ

พัฒนา ยิ่งกว่านั้น เราสามารถใช้ PQLI ของประเทศต่างๆ เปรียบเทียบกันได้เช่นเดียวกับ GNP ต่อหัว และข้อมูลเกี่ยวกับดัชนีทั้งสามตัวก็หาได้ไม่ยาก

ตาราง 3.3 เปรียบเทียบ GNP ต่อหัวกับ PQLI (1981)

ประเทศ	GNP ต่อหัว (ดอลลาร์)	PQLI
แกมเบีย	1348	20
อังกิลา	790	21
ซูดาน	380	34
ปากีสถาน	349	40
ซาอุดีอาระเบีย	12,720	40
อินเดีย	1253	42
อิรัก	3,020	48
กาตาร์	27,790	56
แทนซาเนีย	299	58
ซิมบับเว	815	63
บราซิล	2,214	72
จีน	304	75
ศรีลังกา	302	82
สิงคโปร์	5,220	86
ไต้หวัน	2,503	87
คอ스타ริกา	1,476	89

ข้อวิจารณ์ ดัชนี PQLI ไม่ได้รวมดัชนีทางสังคมและจิตวิทยาอื่น ๆ ที่บ่งชี้ถึงคุณภาพชีวิต อาทิ ความปลอดภัย ความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน และวิธีคำนวณดัชนี PQLI ไม่ได้ให้เหตุผลว่าเหตุใดจึงใช้การถ่วงน้ำหนักเท่ากัน

อย่างไรก็ตาม นับว่าดัชนี PQLI เป็นดัชนีที่มีประโยชน์มากในการวัดระดับของการพัฒนา และช่วยแก้ข้อบกพร่องของการใช้ GNP ต่อหัวได้

เชิงอรรถภาคผนวก 3.2

1. Norman Hicks and Paul Streeten, "Indicators of development: The Search for a basic needs yardstick,* *World Development* 7, no. 6 (June 1979): 567-580.
2. UNRISD, *Contents and Measurements of Socioeconomic Development* (Geneva: United Nations Research Institute on Social Development, 1970).
3. Irma Adelman and Cynthia Taft Morris, Society, *Politics, and Economic development* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1967).
4. Morris D. Morris, *Measuring the Condition of the World's Poor: The Physical Quality of Life Index* (London: Frank Cass, 1979).